

Афанасьева Прасковья Анатольевна – учитель
МБОУ “БСОШ с УИОП имени Афанасия Осипова”

Бердигестях/Горный;

“Аабааччы конференцията-оҕо ийэ өйүн, толкуйун сайыннарар,
санаатын сааһылыыр ньыма”

Кириитэ

Уус –уран айымньыны оҕо аахпат буолла диэн айманабыт, санарабыт. Оҕо аахпат буолуутун, санаатын сатаан сааһылаан эппэт төрүөтэ туохханы?

Былыр, урукку кэмнэргэ төрөппүт, эбээ ,эһээ оҕотун, сиэнин кытта куруутун сиэттиһэ, кэпсэтэ-ипсэтэ сылдьара. Батыһыннара сылдьан үөрэтэрэ, кэпсиирэ, өйдөтөрө. Оҕо утуйуон иннинэ остуоруйалаан, ыллаан бигээн утутара. Дьэ бу ырыанан-тойгунаан, кэпсэтиинэн оҕо өйүн –санаатын уһугуннарыы үлэтэ барар. Өйгө онорон көрөр дьоһура сайдар. Тулалыыр эйгэтигэр баар өйдөбүллэри төрөөбүт тылынан ылынан, сэрэйэн көрөр дьоһура сайдан, билиини ылар кыага күүһүрэр, санаатын этэ үөрэнэр.

Онтон бу сатабылы оскуолаҥа салгыы хайдах сайыннарыахха сөбүй? Маныаха биһиги хас да сыллаах үлэбитин түмэн “Аабааччы конференцията - оҕо ийэ өйүн, толкуйун сайыннарар, санаатын сааһылыыр ньыма” тиэмэҕэ дидактической матырыйаал, дакылаат онордубут.

Сыала: оҕо аабар бабатын көбүтэн, өйдүүр-толкуйдуур дьоһурун сайыннаран, санаатын сааһылаан этэрин ситиһэргэ аабааччы кэмпириэнсийэтин ытарга аналлаах сценарийдары оноруу уонна тарҕатыы.

Соруга:

- туһааннаах литератураны булан аабыы;
- сөптөөх айымньыны булан сценарий оноруу;
- кэпсэтиини көбүлүүр ыйытыылары тангыы;
- аабааччы конференциятын ытарга аналлаах матырыйаал булуу;
- аабааччы конференциятын тэрийэн ыйытыы;

Тоҕоостооҕо:

Аныгы интернет, сотовай, компьютернай технология сайдыбыт үйэтигэр оҕо кинигэни аабыта да, төрөппүтү, аҕа саастаах (эбээ, эһээ) дьону кытта кэпсэтиитэ да мөлтөөтө. Ол түмүгэр оҕо төрөөбүт тылын билиитэ, толкуйдуур дьоһура, санаатын сааһылаан этэр кыага сүтэн эрэр.

Сонуна:

Сахалы тыллаах оҕону толкуйдатар тэрээһиннэр матырыйааллара, литературалара ханна да суоҕун кэриэтэ. Анал идэлээх киһи ылла да ыытар литературата суох, тэрээһин ытыан баҕарбытын да иһин ыарахаттар бааллар. Ол иһин үлэни чэпчэтэр сыалтан, учууталларга, библиотекарьдарга аналлаах бэлэм сценарийдаах дидактической матырыйаал оҥордубут.

Сабаҕалааһына:

Кэмпириэнсийэ түмүгүнэн үөрэнээччи саныр санаата, толкуйа тобуллар. Санаатын сааһылаан этэргэ дьулуһар. Истии култуурата үөскүүр. Киэн билиитин сөпкө аттаран, наардаан дакаастыыр кыахтанар.

Чинчийи барамайа: уус-уран айымньы уонна туруоруллубут проблема

Чинчийи объёга: ааҕааччы кэмпириэнсийэтэ.

1 баһа Кэмпириэнсийэ өйдөбүлэ.

“Туох сана барыта – үчүгэйдик умнуллубут эргэ” диэн өс хоһооно баар. Ааҕааччы кэмпириэнсийэтэ ааспыт үйэ 20 сылларыгар библиотекаларга олус киэн далааһыннаахтык ытытлан саҕаламмыта. Бу хамсааһын 90-с сылларга сүтэ быһыытык быта.

Кэмпириэнсийэ диэн латын тылыттан тылбааһа “мунньустуу”, “биир сиргэ тоҕуоруһуу” буолар. Уус-уран айымньы тула араас тиэмэни көтөбөн, бэрт интэриэһинэй, киэн ис хоһоонноох ырытыылары оҥороллор. Кэмпириэнсийэни тэрийэн ытыах иннинэ учуутал туһааннаах матырыйаалы (уус-уран айымньыны) кыра бөлөхтөргө эрдэттэн биэрэн кэпсэтии ытыара ордук. Ырытыллар айымньы эбэтэр кинигэ үөрэнээччилэр, учууталлар, ыңырыылаах дьон аахпыт интэриэстэрин тарпыт, олох тирээн турар боппуруостарын сырдатар буоллаҕына, аһаҕас кэпсэтии, санаа атастаһар эйгэ үөскүүр. Туруоруллар проблемаҕа үлэлэхэр араас эйгэ дьонун ыңыран айымньыны тула кэпсэтии ытыттаха, оҕолор айымньыны ылынар, суруйааччы бу айымньытынан тугу этиэн баҕарбытын диригинник хорутан өйдүүр кыахтаналлар. Тыл этээччи хайаан да критическэй матырыйаалларга, чахчыларга олоҕуран санаатын үллэстиэхтээх. Бу олус элбэх бэлэмнэниини, киэн билиини ирдиир.

2 баһа. Кэмпириэнсийэни тэрийи түһүмэхтэрэ

1. Айымньыны ааҕыыны тэрийи

Кэпсэтии кэмигэр (ааџааччы кэмпириэнсийэтигэр) учуутал үөрэнээччи өйүгэр-санаатыгар, сүрэџэр **баары** уһугуннаран. Үөрэнээччи санаата уһугуннаџына, айымньыны ааџыга, ырытыга сөптөөх эйгэ үөскүүр. Дьэ бу иннинээџи үлэ хас да үктэлинэн барар:

- уһугуннары;
- сонурџаты;
- күлүүс тыл ньымата;
- өйгө онорон көрүү;
- өй-санаа, эт-хаан нөнүө буһары;
- проблеманы быһаарар суол –иис көрдөөһүн.

Кэпсэтиини (ааџааччы конференциятын) ытытах иннинэ учуутал оџо өйүн-санаатын уһугуннаран, сонурџатан айымньыны ааџарга көбүлүүр. Ааџы араас ньыматын туттан: быһаарсыылаах ааџы, сорудахтаах ааџы, бэлиэтэниилээх, иһийэн олон ааџы ньымаларын туттар.

2. Матырыйаал булуу, хомуйуу

Айымньыны ааџан, ырытан баран учуутал оџо урут билбитигэр олобуран, сана толкуйга-билиигэ тахсарыгар араас санааны ырыттаран, ыйан толкуйдаан таһаарар усулуобуйатын тэрийэр. Маныаха үөрэнээччи манньк сатабыла сайдар:

- бодоруһуу (кэмпириэнсийэ тиэмэтигэр туһааннаах анкета ытыгы, видеоролик оноруу, интервью ылыгы);
- билэр-көрөр сатабыл (билиини сааһылааһын (структурирование знаний). Сана билии ыларга баар билиитигэр тирэџирэр. Атын предметтэргэ ылбыт билиитин сатаан ситимниир (интеграция знаний). Тустаах литератураны кытта сатаан улэлиир, интернет-сайттан наадалаах информацияны булан, сөпкө наардаан туһанар.
- тус бэйэни дьаһаны(регулятивнай). Матырыйаалга тирэџирэн, өй үлэтин араас дьайыыларын кэбэџэстик толорор: тэннээһин (сравнение), ырытыгы (анализ), холбооһун (синтез), түмүктээһин (обобщение), (сериация), ханыылатан сааһылааһын (классификация), майгыннатыгы (аналогия), сааһылаан ситимнээһин (систематизация). Итини сэргэ араас тойоннуур ньыманы (индукция, дедукция) табыгастаахтык туһанан дьону итэџэтэр, ылыннарар курдук санаатын сааһылаан этэр үөрүйэџэ сайдар. Сыалы-соругу ситиһэр ньымаларын уонна усулуобуйаларын төһө сөпкө талбытын сыаналыыр. Үлэ хаамыытын хайдах салайан иһэрин кэтээн көрөр. Үлэ түмүгүн дьон интэриэһин, болџомтотун тардар курдук сахалыгы кэпсиир.
- личностнай (бэйэ сизэрин-майгытын олохсутуу, олох үтүө өйдөбүллэрин интэринии, бэйэ сайдарыгар суол-иис тобулуу)

3. Кэпсэтии таһаарыгы

Кэпсэтиигэ (аабааччы кэмпириэнсийэтигэр) биир үксүн проблемнай ырытыынан ытыллар.

Мөккүөрдээх, толкуйдатар эйгэ учуутал оҕолорун кытары хардарыта дьайсарыгар, араас санаалар үөскээһиннэригэр, утарсыыларыгар тирэҕирэр. Оҕолору толкуйдатар, мөккүһүннэрэр эйгэ сыыйа дириңээн, араас өрүттэрэ арыллан барбатахтарына, тутта умуллан-уостан хаалыан сөп. Онон проблеманы дириңэтэр, оҕо өйүн-сүрээбин эрийэр туһуттан араас тирэх санаалары сүрүннүүр иңэн киириини хааччыйыы кэмпириэнсийэ быһаһын тухары толкуйданыахтаах.

Проблеманы булуу, туруоруу, ырытыы, дыһыт толкуйдуур, ырыгалыыр, саһаны ылынар, илдьиритэр, түмүк онорор айылҕаттан бэриллэр айылгытын кытта ситимнээх. Оҕо долгуйан туран мөккүстэһинэ, дууһата айманнаһына, проблеманы ырытыстаһына, илдьиритистэһинэ, ылыннаһына эрэ, өйө, толкуйа аһыллан, быһаарарга, тобуларга баһата күөдьүйэн үлэлиэн сөп.

Кэмпириэнсийэ ытыллар ньымалара:

- билбиккэ – истибиккэ, аахпыкка олоҕуран кэпсэтиһии;
- санаа атастаһыы;
- тойонноохун- дакаастааһын.

Кэмпириэнсийэ ытарга туһаныллар үөрэх технологиялара:

- проблема тула кэпсэтиһии (проблемно-диалоговая технология);
- ырыгалыыр толкуйу сайыннарыы;
- бырайыактыыр технология;
- оонньоу технологията;
- кейс технология.

3 баһа. Аабааччы кэмпириэнсийэтин кэмигэр оҕо өйүгэр-санаатыгар туох уларыыы барарый?

Толкуй (аат) – туох эмэ туһунан санаа, санаа ситимэ.

Толкуйдуу (аат) – өйдөөх, дириңник хорутан толкуйдуур киһи (мыслитель)

Толкуйдаа (туохтуур) – туох эмэ туһунан санаа, тобулан таһаар

Толкуйдаах (дабааһын) – ылыктаах санаалаах, өйдөөх, мындыр.

Саха быһаарыылаах тылдьытыттан ылыллыбыт быһаарыыларынан сирдэттэххэ, толкуйдаах эрэ киһи сөпкө дьаһанан, олохун оностон киһилии Киһи буолар. Кэмпириэнсийэ кэмигэр оҕо ханнык толкуйа сайдар эбитий:

- бэйэ толкуйа;
- чахчыларга олоҕурбут толкуй;

- проблеманы быһаарар толкуй;
- уопсай быһаарыллыбыт, сыаналаммыт толкуй;
- социальной толкуй – курдук сатабыллар үөскүүлэр, сайдаллар.

Айымньыны инэн-тонон аахпыт, герой олохун, туруоруллар проблемата ис дьинин өйдөөбүт, ол тула өйүн сынныбыт-толкуйдаабыт эрэ оҕо: тынаан турар проблемалары ырытар; чакчылары этэн туран сатаан мөккүһэр; араас санааны ырытан, бэйэтин чакчытын булар, талар; бэйэ санаатын олохсутар; атын киһи санаатын ырытар, убаастыыр; уопсай улэбэ тахсар тумуктэри сыаналыыр буолар.

Түмүк :

Улуу бөлүһүөк Кант этэринэн, “теории познания Кант особенно выделяет понятие *интуиции*. Под интуицией он понимает особый способ философского исследования сознания – способ наблюдения деятельности сознания. Это своего рода философское интеллектуальное созерцание. Такое созерцание дает всеобщее знание об особенностях деятельности сознания в познании предмета”.

Сэрэйн көрөр дьобура (интуицията) сайдыбытах оҕо толкуйа, билиитэ атын буолар. Төрөөбүт тылын билбэт оҕо сэрэйн көрөр дьобура ситэ сайдыбат, билиини ыларыгар күчүмэбэйдэри көрсөр.

Хаһаанньыттан сайдарый? Үөрэхтээхтэр, бөлүһүөктэр этэллэринэн, сэрэйн көрөр дьобур оҕо олохун маннайгы күннэриттэн баар буолар. Оҕо ийэ тылынан тылланар сааһыттан сэрэйн көрөр дьобура ордук күүскэ сайдар. Бу кэмнэ төрөппүт оҕотун кытта сахалыы сангарара, кэпсэтэрэ ирдэнэр. Билинни кэмнэ үгүс оҕо төрөппүтүн кытта атах тэпсэн олорон күннэби кыһалбаларын кэпсэппэт, ырыппат буолла. Бу итэбэһи толорор сыалтан оскуолабытыгар дебаттары, аабааччы кэмпириэнсийэтин уонча сыл утумнаахтык ыттыбыт уонна манньк түмүккэ кэлибит:

Проблемнай ырытыы сүрүн киининэн Киһи, Оҕо, Лиичинэс, Ытык өйдөбүл буолар. Уус-уран айымньыга ойууланар ураты көстүүнү быһаарыы үөрэнээччи өй-санаа сизэр-майгы өттүнэн үрдээһинигэр, ырааһырытыгар, туруга кииллийиитигэр суолталаах. Онон проблемнай ырытыыга олох көстүүтэ бары өттүттэн ырыңаланан, киһиэхэ дьайар күүһэ күүстээх буолар, киһи толкуйдуур эргимтэтэ кэдиир.

Кэмпириэнсийэ кэмигэр ытыллар проблемнай ырытыы өй-сүрэх мөккүөрүн өрүкүтэр, киһи бэйэтэ бэйэтин кытта кэпсэтэр үтүө эйгэтин үөскэтэр, санаа түмүллүүтүгэр биирдийэн ылыыга, олобу ымпыктаан, кэскиллээх өттүгэр туһуланарга кыах биэрэр.

Туһаныллыбыт литература:

1. Бугаев Н.И. Саха оскуолатыгар уус-уран литератураны үөрэтии түһүнэн. - Дьокуускай: Бичик, 1997.
2. С.Данилов. Талыллыбыт айымньылар. Дьокуускай: Бичик, 2017.
3. Иевлев Е.К. Литература уроктарын этическэй тосхоллоро.-Дьокуускай,1994.
4. Окорокова В.Б. Литература теорията. Дьокуускай ,2000.
5. Окорокова В.Б. Сапха литературата.- Дьокуускай, 1997.
6. Поликарпова Е.М., Филиппова Н.И., Флегонтова У.М.. Төрөөбүт литература учууталга көмө.- Дьокуускай: Бичик, 2017.
7. Поликарпова Е.М., Гоголева М.Т. Саха литературатын оскуолаҕа үөрэтии.- Дьокуускай: Бичик, 2006.
8. Филиппова Н.И. Төрөөбүт литератураны кылаас таһынан ааҕыы методиката. Дьокуускай:Кинигэ издательствота, 1991.
9. Фокинова Т.А. Саха тылын уонна литературатын учууталыгар көмө. Сунтаар, 2016.
10. Төрөөбүт литература. 6-11 кыл.учебниктара.
11. Саха тылын быһаарыылаах улахан тылдыта.- Новосибирск “Наука”2016.
12. Интернет ситим.

«Оборчоттон оронуу» айымнын тула кэпсэтии

Ы: Үтүө күнүнэн бүгүнкү тэрээнин ыалдьыттара, оһолор уонна учууталлар. Аныгы үйбэ олох балысханнык сайдан, олохпутугар араас быһыы-майгы кимэн киирээрэ элбээн иһэр. Урукку кэмнэргэ саха дьоно уоттаах уу, арыгы дьаатыгар ыларар эбит буоллабына, билигин итиннээбэр алдьатыылаах-содуллаах наркомания, токсикомания дьаллыга саба бүрүүкээн кэллэ. Бу дьаллыктар содулларын туһунан кылгас видеоролик көрөн ылыахха.

(видеоролик көстөр)

Ы: Видеороликка көрбүккүт курдук наркотик киһи оһолор элбэх алдьатыыны, көннөрүллүбэт иэдэни онорор эбит. Оттон бу мантан хайдах харыстаныахха, тэйэ туттуохха эбэтэр быһыһаныахха сөбүй?

(оһолор эппиэттэрэ)

Ы: Мин бу оһо этиитин кытта сөбүлэһбин. Оннооһор нуучча тылыгар өс хоһооно баар, «Предупрежден значит вооружен». Оһолорго эрдэттэн оһуола, төрөппүт өттүттэн сэрэтии үлэтэ барыахтаах. Манна саамай сүрүн тирэх буолаллар хаһыат уонна телевидение. Онон тылы этэригэр көрдөһүүххэйиң оһуолабыт библиотекарыттан Наталья Михайловна Васильеваттан

Ы: Оттон билигин дьэ «Кэскил» хаһыакка тахсыбыт Чэлгийэ – Октябрина Михайловна Шамаева «Оборчоттон оронуу» айымнын тула кэпсэтиэхпит. Суруйааччы туһунан кылгастык билиһиннэрибэ Мария Николаевна Константинова.

(презентация)

Ы: Суруйааччыбытын билистибит, аны билигин кэпсээммит кылгас ис хоһоонун ахтан ааһыахха. Айымнын оһуола сабаттан доһордуу Ваня уонна Рома тустарынан суруллар. Иккиэн ыал соһотох оһолоро. Ол эрэн Ваня ийэлээх аһалаах, Рома ийэлээх эрэ. Кыра кылаастарга сайынын Ваня эбэтигэр тыаһа тахсан илии-атах буолара. Оттон Рома ийэтэ атыһыт, урбаанныт буолан, уол иитиитинэн үксүн эбээтэ дьарыгырара. Улахан кылааска тахсарыгар эбээтэ суох буолбута, Рома эбээтин олус суохтаабыта. Ийэтэ сотору-сотору таһаһас ыла атын куораттарга барара, оччоһо оһо хастыы да хонукка соһотоһун хаалара. Мантан саһаламмыта Рома көнүл оһоһо. Кини табаарыстарын ыңырап идэлэммитэ. Бастаан утаа олорон эрэ таах кэпсэтэр, компьютердыыр гитаралыыр эбит буоллахтарына, кэнники пиибэ, табах эбиллэн барбыта. Уолаттар үөрэхтэригэр үчүгэйдик үөрэммит буолан, экзаменнарын ыарыһаппакка туттараллар уонна төлөбүрдээх үрдүк үөрэххэ киирэллэр. Онно сылдьан үһүс курска үөрэнэр Максим диэн уолу кытта билсэллэр. Урут Ромалаахха мустар эрдэхтэринэ бу уол хаста да оһуулан ааспыт эбит. Дьэ бу уол уһун кутуругар сөрөнөн уолаттар наркотикка ыларбытарын билбэккэ да хаалаллар. Майгылара-сигилилэрэ уларыыр, үөрэхтэрин туһунан умналлар, наар көрү эрэ батыһаллар. Маны Ваня ийэтэ бэлиэтии көрөн, аһата уолун кытта кэпсэтэн, балыһаһа эмтэтэ киллэрэллэр. Оттон Рома ийэтигэр «уолгун кытта наллаан кэпсэт, олус бэрдэ суох уолаттары кытта билсибиттэр быһыылаах» диэн сүбэлииллэр. Ийэ уолун кытта сана

кэпсэтэн эрдэбинэ, телефоннаан үлэтигэр ыныраллар. Киэһэлик Ромаҕа телефоннаабыттара кулуубка барсыбат буоллабына, атыннык кэпсэтиэхтэрин, элбэх иэстээбин санаппыттара. Уол оронугар умса түһэн ытыы сыппыта, онтон эмискэ ойон туран түннүгү арыяат аллара ыстаммыта. Ваня балыһаттан тахсан, үөрэбин салҕаабыта. Рома наркотик дьаллыгыттан быһаммакка суорума суолламмыта.

Ы:Ванялаах Рома наркотикка тоҕо итиччэ түргэнник ыларбыттара буолуой?

(эппиэттэр)

Ы:киһи организмыгар наркотик дьайыытын туһунан бугун биһиэхэ кэпсиэҕэ биология учууталаСаргылана Петровна Оленова.

(СП кэпсээнэ)

Ы: Ваня дьоно уоллара наркотика убаммытын туохтан сэрэйдилэр?

(оҕолор эппиэттэрэ)

Ы: Куһаҕан дьаллыкка ыларбыт дьон майгылара-сигилилэрэ, уйулбалара уларыайарый? Бу ыйытыкка хоруй биэрэригэр көрдөһүүххэйин Акси́нья Семеновна Леонтьеваттан.

(АС кэпсээнэ)

Ы:Аны бу айымньыга Максим диэн герой баар. Эһиги санаабытыгар, кини буруйдаах дуо?

(оҕолор эппиэттэрэ)

Ы:Эппиэттэргитин иһиттибит, билигин сокуон харабынан көрөн эппиэттиригэр көрдөһүүххэйин ис дьыала органнарын ветерана полиция майора Алексей Ильич Герасимовтан. Эн санаабар, бу Максим сокуон иннигэр эппиэттиэн сөп дуо?

(Алексей Ильич эппиэтэ)

Ы:Алексей Ильичкэ махтанаххайын. Оттон айымньыбытыгар төннөр буоллахпытына, Ваня тыыннаах хаалла, Рома, хомойуох иһин, олохтон туораата. Тоҕо буолуо дии саныгытый? Рома тыыннаах хаалыан сөп этэ дуо?

(Оҕолор эппиэттэрэ)

Ы: Бу айымньыттан көрдөххө , төрөппүт оруола олус элбэҕи этэр. Кырдьык, Ваня ийэтэ уола уларыбытын бириэмэтигэр бэлиэтии көрбөтөҕө буоллар уолларын дьылбата хайдах быһаарыллыа биллибэт этэ. Онон төрөппүт оруолун туһунан этэригэр көрдөһүүххэйин оскуолабыт социальной үлэһититтэн Туйаара Васильевна Максимоваттан.

(МТВ кэпсээнэ)

Ы:Кэпсэтиибит түмүктэнэрэ кэллэ. Бу маннык кэпсэтии тахсара төһөнөөдөҕө? Туох тумук санааҕа кэлбиккитин бааһалыста этэ түһүң эрэ.

(оџолор кэпсииллэр)

Ы: Бу наркомания, токсикомания проблемата ханна эрэ ыраах улахан куораттарга турар проблема буолбатах, биһиги күннээџи олохпутугар кэстөн, охсуллан кэлиэн сөп быьыы-майгы.Дьэ онон, оџолор, төрөппүттэр, ылдьыттар, бэйэ –бэйэбитигэр болџомтолоохтук сыһыаннаһан, чөл олоџу тутуһан биирдэ бэриллэр олоџу харыстаан олорорго дьулуһуоххайың.

Көхтөөх кыттыыны ылбыккытыгар махтал, доруобай, дьоллоох буолуң!

Н.Е.Мординов - Амма Аччыгыйа «Доџордуулар»

кэпсээнинэн ааџааччы конференцията 5, 6 кыл

Буолар күнэ: олунньу 19 күнэ

Буолар сирэ: оскуола библиотеката

Кэмпириэнсийэ сыала: Истин доҕордоһуу сокуоннарын иңэрэргэ дьулуһуу.

Ытааччы: Үтүө күнүнэн күндү оҕолор. Бары слайданы көрөбүт, туох , ким туһунан этиллибитий.

1.слайд (Айар үлэттэн быһа тардыы) «Мин истин доҕорум»

Оҕолор эппиттэрэ

Ол аата, бүгүн биһиги кэпсэтиибит туох, ким туһунан барар эбитий? – Доҕордоһуу .

Ханнык баҕарар норуот доҕордоһууну өрө тутан, Доҕордоһуу туһунан норуот бэргэн этиилэри айбыта: «Ким доҕордоох – ол дьоллоох, Атас туһугар атах тостор, Уу тэстибэт доҕордуулар, Не имей сто рублей, а имей сто друзей, Старый друг лучше двух новых»...

Оттон ханнык айымньылары билэбитий? Лев Николаевич Толстой, Аркадий Гайдар, Николай Носов, Виктор Драгунский айымньыларыгар, Амма Аччыгыйа «Сааскы кэм» романыттан быһа тардытыгар доҕордоһуу туһунан айымньылары аахпыппыт.

2 слайд АммаАччыгыйа «Доҕордуулар».

- Бары аахпыккыт дуо? Кылгас ис хоһоонун ким кэпсээн биэриэй?

- Эһиги санаабытыгар бу айымньыга ханнык доҕордоһуу туһунан кэпсэнэрий?

Истин доҕордоһуу баар дуо?Тоҕо итинник дии санаатыгыт?

Доҕору бырастыы гынымыхха сөп дуо? Хайа түгэннэ ?

Доҕорун туһугар тугу гыныан этэй?

Уйбаныаптар өстөһүүлэрин маннайгы төрүөтэ туох эбитий. Биллэр дуо? Буот, бэйэлэрэ да билбэттэр.

Бу түгэни (ситуациялары) быһааран биэрин.

1. Доҕорун куһаҕан сыаналары ылар буолбут. Ол иһин тороптуттарин доҕордоһоргун боппуттар. Эн хайыан этэй?
2. Икки доҕордуулар бэрт кыраттан этиспиттэр уонна кэпсэппэт буолбуттар. Эн хайыан этэй?
3. Эн доҕоруң куһаҕан тыллара туттар эбит. Ону эн хайыан этэй?

Туох түмүккэ кэлэбитий?

ДоБордоһуу сокуона хайдах буолуон сөбүй?

Сибэкки оцороллор, хас эминньэбин аайы бэйэлэрин сокуоннарын суруйан ватмацца сыһыараллар.

1. ДоБорун ыарахан кэмигэр көмөлөс;
2. ДоБоргун кытта үөрүүгүн уллэстэ үөрэн;
3. ДоБоруң итэбэстэриттэн күлүмэ;
4. ДоБоруң куһаҕаны оңороору гыннабына тохтот;
5. ДоБоргун албыннаама, таңнарыма;
6. Кыһырыстаххына, бэйэң сыһабын билинэ үөрэн.

Бу күнтэн ыла бэйэ-бэйэбитигэр болбомтолоохтук сыһыаннаһахха уонна бу оңорбут доБордоһуубут сокуоннарын толорорго кыһаныахха. Бу сокуоммутун, сибэккибитин кылааспыт муннугар ыйыыбыт.

Ким доБордоох – ол дьоллоох!